

**YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ
SEMPOZYUMU
19-20-21 NİSAN 2018
BİLDİRİ KİTABI**

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL

Öğr. Gör. Aykut KAR

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet BÜYÜKAKSOY

Dr. Öğretim Üyesi Ayşen MÜDERRİSOĞLU

**YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ
SEMPOZYUMU
19-20-21 NİSAN 2018
BİLDİRİ KİTABI**

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL

Öğr. Gör. Aykut KAR

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet BÜYÜKAKSOY

Dr. Öğretim Üyesi Ayşen MÜDERRİSOĞLU

ISBN: 978-605-68880-0-7

Yayımlanan bildirilerin içerikleriyle ilgili yasal sorumluluklar yazarlarına aittir.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ
SEMPOZYUMU

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
Prof. Dr. Tülay ALİM BARAN
Dr. Öğretim Üyesi Ahmet BÜYÜKAKSOY
Dr. Öğretim Üyesi Ayşen MÜDERRİSOĞLU
Öğr. Gör. Aykut KAR

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL
Yeditepe Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Tülay ALİM BARAN
Yeditepe Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Karcaubay SARTKOCALI
Türk ve Altay Araştırmaları Merkezi Müdürü/Kazakistan

Prof. Dr. Tsendiin BATTULGA
Moğolistan

Prof.Dr. Kubatbek TABALDİYEV
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi/Kırgızistan

Prof.Dr. Bereket KARİBAYEV
Ahmet Yesevi Üniversitesi/Kazakistan

Prof.Dr. Talas OMARBEKOV
Ahmet Yesevi Üniversitesi/Kazakistan

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Marmara Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Aydın USTA
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. İlyas KEMALOĞLU
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Türkiye

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ KİTABI

Prof. Dr. Olcobay KARATAEV
Kastamonu Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Tufan GÜNDÜZ
Hacettepe Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Abdulvahap KARA
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Ekrem KALAN
Akdeniz Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Erkan GÖKSU
Dokuz Eylül Üniversitesi/Türkiye

Doç.Dr. Alparslan AŞIK
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi/Kırgızistan

Doç. Dr. Kürşat YILDIRIM
İstanbul Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Dinçer KOÇ
İstanbul Üniversitesi/Türkiye

Doç.Dr. Gaybullah BABAYAR
Özbekistan

Doç. Dr. Cengiz BUYAR
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi/Kırgızistan

Dr. Öğretim Üyesi Ali AHMETBEYOĞLU
İstanbul Üniversitesi/Türkiye

Dr. Öğretim Üyesi Zuhra ALTIMIŞOVA
Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi/Kırgızistan

Dr. Öğretim Üyesi Tuğba ERAY BİBER
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi/Türkiye

SEKRETERYA

Başak KUZAKÇI BÖLÜKBAŞI
Cihan YALVAR

İçindekiler

AÇILIŞ KONUŞMALARI.....	8
YENİ KEŞİFLER IŞIĞINDA, MOĞOLİSTAN COĞRAFYASINDA BULUNAN GÖKTÜRK DÖNEMİ ANIT YAPILARI.....	14
TOPKAPI TÜRK DÜNYASI ETNOGRAFİK MÜZESİ.....	22
TARİHİ ESERLERDE GEÇEN ESKİ TÜRK-MOĞOL KİŞİ ADLARININ DOĞRU TESPİTİ İÇİN YAPILMASI GEREKEN ÇALIŞMALAR.....	24
TÜRKİYE SELÇUKLULARI VE HAÇLI SEFERLERİNDE ANADOLU MÜDAFASI.....	29
SAFEVÎ TARİH YAZIMINDA EMİR TİMÜR GELENEĞİ.....	35
ТЫРКИСТАН АЙМАҒЫ МЕҢ ҚАЛАСЫНЫҢ ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ҮШІН МАҒЫЗЫ.....	39
MELLİNG'İN GRAVÜRLERİNDE YAŞAYAN BEŞİKTAŞ SAHİLSARAYI.....	46
TURKISH CULTURAL HERITAGE IN ALGERIA.....	56
TÜRK HALKLARININ GELİŞİMİNDE YUSUF BALASAGUNİ'NİN YERİ VE ROLÜ.....	72
HORASAN'DAN ANADOLU'YA: DİVÂNÜ LÜGÂTİ'T TÜRK'TE BAHSEDİLEN VE ANADOLU'DA BULUNAN KÜLTÜR ÖGELERİ ÜZERİNE İNCELEME.....	77
KIPÇAK TÜRKLERİNİN KÖKENLERİNE DAİR BAZI DEĞERLENDİRMELER.....	91
RUS VE SOVYET TARİH BİLİMCİLİĞİNDE TÜRKLERİN KAFKASYA TARİHİNDEKİ ROLÜ VE YERİNE DAİR YAKLAŞIMLAR (KUZEY-BATI AZERBAJYAN ÖRNEĞİNDE).....	97
AZERBAJYAN MAARİFÇİ-DEMOKRATİK HAREKETİNDE TİFLİS MUHİTİNİN ÖNEMİ.....	101
AZERBAJYAN MİLLİ ŞAİRİ AHMED CEVAD VE ÇİRPİNİRDİ KARADENİZ TÜRKÜSÜ.....	109
UYGURLARDA ŞEHİR MEDENİYETİ VE ÇEVRE.....	115
ESKİ TÜRKLERDE ŞEHİR, 'BALIĞ (BALIK)'.....	122
KÜLTÜREL VE TİCARİ BAĞLAMDA ETİL ŞEHİRİ.....	128
ULUS-DEVLET İNŞASI SÜRECİNDE TÜRK HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI VE HALKEVLERİ.....	134
“1923 TÜRK-YUNAN NÜFUS MÜBADELESİ” ÖNCESİ SELANİK'TE YAŞAMIŞ MÜSLÜMAN TÜRK ERKEKLERİN GİYİM-KUŞAM TARZLARI.....	145
ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME SÜRECİNİN ÇOCUĞUN KÜLTÜREL DEĞİŞİMİNDEKİ YANSIMALARI.....	152
YENİ BİR ÇOCUK YENİ BİR İNSAN: ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ SÜRELİ YAYINLARINDA ÇOCUKLARIN MİLLİ TERBİYE ANLAYIŞI İLE İNŞASI.....	159
HENRY WALTER BELLEW'İN THE RACES OF AFGHANISTAN ÇALIŞMASINDA HAZARALAR.....	166
KAZAK DESTANLARINDA KAHRAMANIN OLAĞANÜSTÜ YARDIMCILARINDAN HIZIR VE HIZIR İNANCININ DİNİ-MİTOLOJİK KÖKENLERİ.....	171
TÜRKİSTAN'DA KADININ YERİ VE ÖNEMİ: SART ÖRNEĞİ.....	175
SİMON KEZA'NIN 13.YÜZYILDA MACAR KRALI IV. LADISLAUS İÇİN YAZDIĞI MACAR TARİHİ “GESTA HUNGARORUM” ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA.....	182
BAYATLAR.....	198
KÖSEDAĞ SAVAŞI'NIN BAŞLAMASINDA BABAİLER İSYANININ ROLÜ.....	211
İSLAM ÖNCESİ İRAN ARAŞTIRMALARINDA TÜRK TARİHİNİN YERİ: RICHARD NELSON FRYE ÖRNEĞİ.....	216

REALPOLİTİK: GÖKTÜRK-BİZANS MÜNASEBETLERİNİ YENİDEN YORUMLAMAK	219
İNGİLTERE'DE TÜRK İZ'LERİ.....	224
TÜRKLER'DEKİ HAKİMİYET ANLAYIŞINDA İSLAMİYET ÖNCESİ VE SONRASINDAKİ BENZERLİKLER	235
OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E MARŞLAR VE BAYRAMLAR.....	240
CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK SİNEMASI.....	259
MÜTAREKE VE İŞGAL DÖNEMİNDE KAMUOYU OLUŞTURMA ÇABALARI BAĞLAMINDA İSTANBUL MİTİNGLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	265
ATEŞKES SÜRECİNDE İTTİFAK DEVLETLERİ'NDE YAŞANAN GELİŞMELER (EYLÜL-ARALIK 1918).....	292
TÜRKİYE'NİN NATO'YA GİRİŞİ VE BASINDAKİ YANKILARI.....	307
TURKEY'S NATO ENTRY AND ECHOES IN THE PRESS	307
MÜTAREKE DÖNEMİNDE HÜRRİYET VE İTİLAH PARTİSİNİN LİDER KADROSUNUN SİYASİ GÜÇ MÜCADELELERİ.....	315
KIBRISLI TÜRKLERİN KIBRISLILIK BİLİNCİ	320
TÜRK-RUS MÜNASEBETLERİNDE YENİ DÖNEM	327
DOĞU TÜRKİSTAN UYGUR TÜRKLERİ İLE ANADOLU TÜRKLERİ İLİŞKİLERİ (OSMANLI BELGELERİNDE DOĞU TÜRKİSTAN ADLI ÇALIŞMAYA GÖRE).....	333
KIRGIZİSTAN'DA SOVYET YÖNETİMİNİN KÜLTÜR ALANINDAKİ ÇALIŞMALARI (1920-1930)	343
YENİSEY YAZITLARINDA ÖLÜM ALGISI	352
KIRGIZİSTAN'IN "TESKEY" TANRI DAĞLARINDA YENİ BULUNAN PETROGLİFLER, KÖKTÜRK DAMGALARI VE "TEGEREK" YAZITI.....	363
ORHUN VE YENİSEY YAZITLARINDA KADIN.....	369
ENİSEY KIRGIZLARININ YÖNETİM SİSTEMİNDEKİ ÜNVANLARI (VI-X YÜZYILLARI).....	375
TÜRK TOPLUMLARINDA AT, SÜVARİLİK VE ORDUYA KATKILARI	391
ESKİ TÜRK KÜLTÜRÜNDE DEMİRCİLİK VE ARTVİN ÖRNEĞİ	399
TÜRK DİN TASAVVURUNA YESEVİ MERKEZLİ BAKIŞ	406
HZ. PEYGAMBER'DEN MENKÛL OLDUĞU RİVÂYET EDİLEN TÜRKÇE MENSUR BİR FÂL- NÂME: TİRÂŞ-NÂME.....	412
ARAPÇA AKRABALIK ADLARININ DOĞU TÜRKÇESİ KUR'ÂN TEFSİRİ'NDEKİ TÜRKÇE KARŞILIKLARI ÜZERİNE	415
İBN-İ SİRİN'İN BİLİNMEYEN TA'BİR-NÂMESİNİN TÜRKÇE TERCÜMESİ	424
BAĞDAT-HİCAZ HATTI YAPIMINDA HEINRICH AUGUST MEISSNER "PAŞA"	431
1918'DE AZERBAYCAN- TÜRKİSTAN-AFGANİSTAN ÜÇGENİNDE	439
TEŞKİLÂT-I MAHSUSA OPERASYONLARI.....	439
THE TURKS IN THE EYES OF A BRITISH WOMAN TRAVELLER IN 19TH CENTURY	445
İNGİLTERE'NİN İSTANBUL ELÇİSİ SIR EVERARD FAWKENER'İN KALEME ALDIĞI 1731-1738 YILLARI ARASINDAKİ HADİSELERİ ANLATAN BİR RAPOR.....	452
OSMANLI ARŞİV BELGELERİ İŞİĞİNDA SEPOY VE BOXER AYAKLANMALARI VE HALİFELİK KURUMU	473
KUTSAL ŞEHRE TÜRK DOKUNUŞUYLA KUTSAL HİZMET: XVI. YÜZYILDA KUDÜS SU YOLLARI	480

BOSNA'DAKİ OSMANLI-AVUSTURYA SAVAŞLARI (1737-1739).....	493
II. DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA KARADENİZ'DE SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT.....	497
ATATÜRK'ÜN KURDUĞU TÜRK SEYYAHİN CEMİYETİ'NİN TEMELİ OLARAK SEYYAH TERCÜMANLIĞI.....	504
CUMHURİYET'İN KENDİNİ KENT VE ÖTEKİ ÜZERİNDEN İNŞAASI: ANKARA'NIN GELİŞİMİNİN BASIN ÜZERİNDEN NEŞRİ VE MİLLİ KİMLİK	511
II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TRAKYA'NIN SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL DURUMU	521
TÜRK MÜSİKİ KÜLTÜRÜNÜN VE TĀRİHİNİN; GELECEK NESİLLERE DOĞRU AKTARILMASININ ANLAMI, ÖNEMİ VE DEĞERİ	526
TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVRİMLERİNİN HALKA ANLATILMASINDA NARODNİKLERİN ROLÜ	535
ÇANAKKALE'DE YIKILAN TÜRK ANITLARI	546
TÜRKÜLER VE TÜRKÜLERDE YER ALAN YOKSULLUK TEMASI.....	557
SÖZLÜ KÜLTÜR YAZILI KÜLTÜR İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TÜRK TELEVİZYON DİZİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	562
KIRGIZ DEVLETİ VE KUBAT BIY	568
19.YÜZYIL MEDDAH HİKĀYELERİNDE SOSYAL VE KÜLTÜREL UNSURLAR	571
20. YÜZYILIN BAŞLARINDA AZERBAYCAN BİLİMİNDE VE EDEBİYATINDA ESKİÇAĞ TÜRK TARİHİ	580
ASTRONOMİ BİLİMİ VE TÜRKLER	586
ARŞİV BELGELERİ İŞİĞİNDA RASATHANE-İ AMİRE'NİN MÜDÜRÜ COUMBARY EFENDİ'NİN ÇALIŞMALARI.....	610
BİR GÜNEŞ FALI	626
'MANAS'' DESTANINDAKİ ETNONİMLER	633
İŞGAL SONUCU BATI AZERBAYCAN TOPRAKLARININ KAYBEDİLMESİ HAKKINDA (XVIII- XIX YÜZYILLAR).....	642
TÜRK İNANIŞ VE UYGULAMALARINDA KUŞBURNU	649
KÖSEDAĞ SAVAŞI'NIN BAŞLAMASINDA BABAİLER İSYANININ ROLÜ.....	660
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUNA DOĞRU AYDIN VİLAYETİ'NİN EĞİTİM DURUMU HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME	666
1574 TUNUS SEFERİ SONRASI İSPANYA - OSMANLI İLİŞKİLERİ VE OSMANLI SARAYINDAKİ GAYRİ RESMİ MÜZAKERECİ JAIME DE LOSADA	675
TÜRK KÜLTÜR TARİHİ'NDE GÜVERCİNİN ÖNEMİ	684
ESKİ TÜRK İNANIŞINDA AK ŞAMANLAR- KADIN KAMLARIN YANSIMASI: KAZAKLARDA AKKOL ANA/ KİNDİK ŞEŞE.....	690
SEYAHATNAMELERE GÖRE TÜRK BOYLARI	700
İDİL-URAL TATARLARININ DOĞUM ÖNCESİ, DOĞUM ESNASI VE DOĞUM SONRASINA İLİŞKİN GELENEK, GÖRENEK VE İNANÇLARI.....	704
19.YÜZYIL MEDDAH HİKĀYELERİNDE SOSYAL VE KÜLTÜREL UNSURLAR	708
KAZAK TÜRKLERİNDE ŞEŞENDİK GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇERİSİNDE SIRIM DATOĞLU'NUN YERİ	713
ŞAMANİZM'İN TÜRK KÜLTÜRÜ ÜZERİNDEKİ VARLIĞI	718

ŞAMAN DAVULLARININ TARİHİ KÖKENLERİ.....	723
BOZKIR KÜLTÜRÜ'NÜN ORTAYA ÇIKIŞI HAKKINDA BİR GÖRÜŞ	733
ESKİ TÜRKÇENİN SEMANTİK ÖZELLİKLERİ.....	737
OSMANLI AİLE YAPISININ MİLLET SİSTEMİ İÇİNDEKİ KONUMU	743
ÇAĞDAŞ ÖZBEK EDEBİ ESERLERİNDE ESTETİK BAKIŞ AÇILARI VE İCADİ UYGUNLUK (NAZAR İŞANKUL ESERLERİ EMSALINDA)	750
MODERN GENÇLERİN ETNOPEDİKOJİK TEMELLERDE EĞİTİMİ.....	757
THE HIDDEN SAGAS AND FACTS IN CHINESE CHARACTERS	762
MİMARİ VE TARİHİ BAĞLAMDA AKHAN KERVANSARAYI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	772
ÇAÇ BAŞ GIYSİSİ TARİHİ ÜZERİNE	800
ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDE BULUNAN EL İŞLEMELİ PEŞKİRLER.....	801
KONYA MÜZELERİNDE BULUNAN NESNELİ BEZEMELİ DOKUMALARIN RENK, MOTİF VE KOMPOZİSYON ÖZELLİKLERİ	812
ORTA ASYA'DAN DOĞU AVRUPA'YA ERKEN DEVİR TÜRK SANATINDA RUNİK YAZITLI/TAMGALI MADENİ KAPLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	820
ORIGINE OF TURKISH ARCHITECTURE/TURKISH POINTED ARCHES	837
PEÇUY OSMANLI MİMARİSİ KORUMA KONSEPTLERİ	844
KAPANIŞ OTURUMU.....	855

**MİMARİ VE TARİHİ BAĞLAMDA AKHAN KERVANSARAYI ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME**

**THE HISTORICAL AND ARCHITECTURAL CONTEXTUALIZATION OF AKHAN
CARAVANSERAI**

Dr. Mehmet KUTLU¹

ÖZET:

Denizli yakınlarındaki Akhan Kervansarayı, Anadolu'nun kaderini belirleyen önemli olaylardan biri olan 1243 tarihli Köseadağ Savaşı sonrasında Anadolu'nun Moğol nüfuzu altında olduğu bir dönemde inşa edilmiştir. Mimari açıdan açık avlulu olan ve hem avlu hem de barınak bölümlerinden oluşan Akhan kervansarayının kapalı (barınak) bölümü taçkapısındaki kitabeye göre H. 651 / M. 1253 yılında; avlu bölümü ise anıtsal taçkapısındaki kitabeye göre H. 652 / M. 1254 yılında tamamlanmıştır. Her iki kitabede de Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus (1246-1262) ve Emir Seyfeddin Karasungur'un adları geçmektedir. Yapı, gerek mimari gerekse süsleme özellikleri nedeniyle Anadolu Selçuklu döneminin dikkat çekici kervansaraylarından kabul edilmektedir. Bu nedenle dönemin sultanlarına yönelik konaklama hizmeti verdiği bilinen "Sultan hanı" tipindeki kervansaraylardan biri olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte yapının inşa edildiği süreç ve sonrasındaki tarihi kişiler ve onların etrafında gelişen olaylar da Akhan Kervansarayının başkaca işlevler üstlenmiş olabileceğine dair bazı ipuçlarına ulaşmamızı sağlamaktadır. Anadolu Selçuklu Sultanı II. İzzeddin Keykavus (1246-1262), Emir Seyfeddin Karasungur, Denizli Türkmenlerinin önderi Mehmet Bey, Melik Maurozomes ve onun aile üyeleri hakkındaki bazı bilgiler ise Akhan Kervansarayının "devlethane" işlevini gördüğünü göstermektedir. Ayrıca Akhan Kervansarayının mimari özellikleri ve servis mekânlarının çokluğu ve donanımı özellikle su ile ilişkili mekânları da söz konusu "devlethane" ve "sultan hanı" işlevlerinin yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Bu çalışma Anadolu Selçuklu Döneminden günümüze ulaşan Denizli yakınlarındaki Akhan Kervansarayının tarihi arka planı ve mimari özelliklerinin bir arada değerlendirilmesiyle mekân-işlev ilişkisi açısından analizini amaçlamaktadır. Mimari plan özelliklerinin işaret ettikleriyle tarihi bilgi ve olayların arasındaki bağlarının kurulmasıyla birbirini destekleyen tutarlı ve geçerli bir sonuca ulaşılabilmektedir. Böylece Anadolu Selçuklu dönemi kervansaraylarında mekânlarının işlevlerinin tespiti sorununa çok disiplinli (tarih, sanat tarihi ve mimarlık tarihi) bir yaklaşımla katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu Mimarisi, Kervansaray, Denizli, Akhan, Devlethane

ABSTRACT:

Akhan caravanserais was built in 1253-1254 during the Mongol Invasion of Anatolia. Akhan caravanserai of Denizli has been build during the Mongol Invasion, after the Köseadağ battle dated 1243, which defined the destiny of Anatolia. From the architectural perspective, Akhan has both a courtyard and shelter parts. According to the inscription on the portal of the shelter, the foundation date is 1253 (H. 651) but the inscription on the main portal gives 1254 (H. 652) as the foundation date. Difference in the dates of the foundation inscriptions illustrates two different building stages of Akhan. The shelter was built in 1253, whereas the courtyard part of

---

¹ Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Denizli. mehmetkutlu@pau.edu.tr
ORCID ID: 0000 0002 3075 3965

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Akhan was built in 1254.

The names of Anatolian Seljuk Sultan Izzeddin Keykavus II and Governor Seyfeddin Karasungur are mentioned in both inscriptions. The building is accepted to be one of the most attractive caravanserais thanks to its architectural and ornamental characteristics. For these reasons, it also been considered that Akhan functioned as one of the “ Sultan Khan” type caravanserais, which known to provide accomodation services to the Seljuk Sultans. Moreover, the historical figures and events related to the construction era of the building, give some clues regarding the functions of the cervanserai. Particularly, historical records regarding Anatolian Seljuk Sultan Izzeddin Keykavus II, Governor Seyfeddin Karasungur and the lider of Denizli Turkmens Mehmet Bey, Malik Maurozomes and his family members confirms that Akhan caravanserai functioned as “ state office”. Furthermore, the architectural and ornamental features of Akhan in addition to complexity and functionality of the service spaces, especially for water related spaces (baths, fountains etc) also prove that Akhan operated as “state office” and “sultan khan”.

This study aims to examine Akhan caravanserai, located in vicinity of Denizli, from the aspect of the space-function relations to assess architectural features with historical contextualization. It also aims to reveal more valid and consistent results based on the relationships between architectural plan features and historical background of Akhan.

Key Words: Seljuk Architecture, Caravanserai, Denizli, Akhan, State Office

Akhan Kervansarayı, 1253-1254 yıllarında Anadolu Selçuklu Emiri Seyfeddin Karasungur tarafından yaptırılmıştır. İnşa edildiği zamandan itibaren günümüze kadar Anadolu Selçukluların en batıdaki kervansarayı olma özelliğini taşımaktadır. Mimari açıdan çoğu Anadolu Selçuklu kervansarayını gibi avlu ve barınak bölümlerinden oluşmaktadır. Avlu bölümü, hanın açık kısmı olan bir avlu ve onu çevreleyen servis mekânları ve revakları kapsarken; barınak bölümü ise hanın kapalı kısmı yani üç sahnin ve sekilerden kapsamaktadır. Avluyu çevreleyen servis mekânlarının çokluğu ve çeşitliliği bir hanın üstlendiği işlevler ile yakından ilişkilidir. Kapsamlı servis mekânlarına sahip kervansaraylar devlethane, posta, menzil, derbent işlevleri gibi önemli idari görevleri üstlenmektedir. Bununla birlikte önemli devlet adamları tarafından yaptırılan ve önemli idari görevleri üstlenen kervansarayların süsleme programlarında anıtsallık veya yoğunluk da vurgulanmaktadır.

Anadolu Selçuklu kervansarayları arasında özellikle figürlü bezemeleri ve donanımlı servis mekânları ile dikkat çeken Akhan'ın tarihi ve mimari bağlamda ele alınması tarihi olay ve şahsiyetler ile mimari ve süsleme unsurlarının ilişkisinin tespitine dolayısıyla Akhan'ın işlevine ışık tutmaktadır.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Konumu:

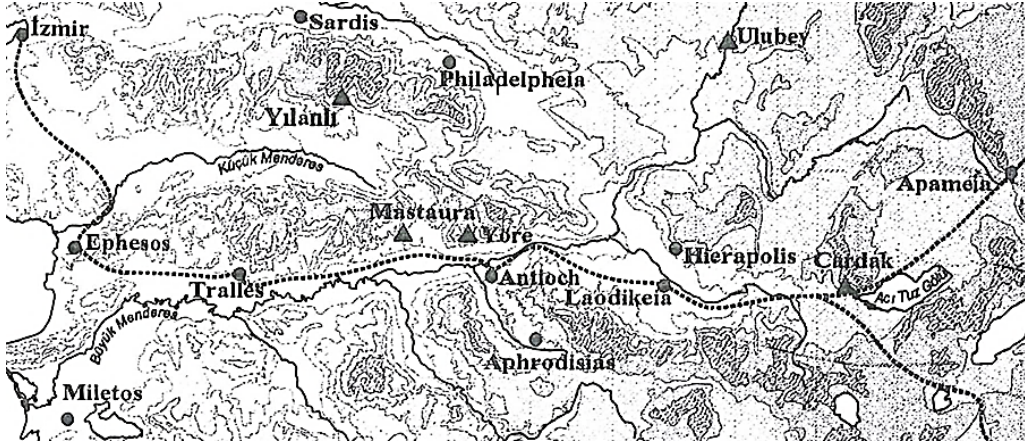
Denizli şehir merkezinden 8 km uzaklıkta, Denizli-Ankara karayolunun kenarındadır. Eskiden adını verdiği Akhan köyü sınırları içindeyken şu anda Denizli Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki Akhan Mahallesiindedir.

Fotoğraf 1: Akhan Kervansarayının Genel Görünümü (Engin Akhisar Arşivinden)

Kervansaraylar, Anadolu'da Selçuklu Dönemiyle birlikte ortaya çıkmış bir yapı türüdür. Ticari canlandırmanın yanısıra devlete idari, askeri ve emniyet gibi açılardan güç kazandırmışlardır. Önemli yol güzergâhları üzerindeki önemli geçitleri koruyabilecekleri ve kervanların bir günlük yürüyüşle kolaylıkla ulaşılacakları aralıklara inşa edilmiştir. 1253-1254 yıllarında inşa edilen Akhan Kervansarayı da tarih boyunca önemini koruyan Batı Anadolu kıyılarını İç Anadolu'ya bağlayan vazgeçilmez bir yol güzergâhı üzerinde konumlandırılmıştır.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Harita 1: Antik Dönem Yol Ağı (Barnes-Wittow 1998'den)

Antik dönemde Efes'ten Pamfilya'ya ve Orta Anadolu'daki İconium ve Ancyra gibi merkezlere giden tarihî ana yol Akhan yakınlarından geçmektedir. Ayrıca Büyük Menderes nehrinin kollarından biri olan Çürüksu (Lykus) vadisinde yer alan antik kentlerden Laodikea (Lâdik-Denizli), Hierapolis (Pamukkale) ve Chonae (Honaz) aralarındaki yolun üzerindedir.²

Harita 2: Anadolu Selçuklu Kervan Yolları (C. Bektaş 1999'dan işlenerek)

Bu güzergâh Akhan'ın çok yakınındaki Gökpınar (Emirsultan) Çayı üzerinde bulunan ve geçmişi Roma dönemine kadar inen bir köprüden geçilerek sağlanmaktaydı. Bu yol Bizans³ ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde de önemini korumuştur.⁴

² Tuncer, 2006, s. 425.

³ Barnes ve Whittow. 1998, s. 347-358.

⁴ Bektaş, 1999, Harita 6,

Tarihi Arka Plan:

Akhan hakkındaki en eski bilgiler avlu ve barınak taçkapıları üzerindeki iki inşa kitabesinden gelmektedir. Barınak taçkapısındaki kitabede, Akhan'ın Sultan II. İzzeddin Keykavus'un saltanatı sırasında Seyfeddin Karasungur bin Abdullah tarafından 30 Recep 651 (25 Eylül 1253) tarihinde yaptırıldığını yazmaktadır.⁵ Avlu taçkapısı üzerindeki kitabede ise yapının yine II. İzzeddin Keykavus'un saltanatı sırasında Seyfeddin Karasungur bin Abdullah tarafından 1 Cemaziyülevvel 652 (19 Temmuz 1254) tarihinde yaptırıldığı yazılıdır.⁶ Burada tarihlerin farklı olması Akhan'daki iki farklı inşa aşamasının bir ifadesidir. 1253'te önce barınak, sonra 1254'te avlu bölümünün inşası tamamlanmıştır.

Kitabelere göre Akhan'ın banisi olan Seyfeddin Karasungur bin Abdullah, Anadolu Selçukluların en önemli vezirlerinden Celaleddin Karatay ve Kemaleddin Rumtaş'ın kardeşidir.⁷ Karasungur, Karatay'ın vakfiyesinde “*Büyük Emir*”, “*Sipehsalar*”⁸ ve “*Büyük Sipehsalar*”, “*Âdil*” ve “*Emirlerin Meliki*” unvanları ile anılmaktadır.⁹ Bu unvanlardan Karasungur'un Selçuklu bürokrasisinde yüksek bir makama sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Karasungur'un adına ilk kez Antalya kale surlarının yeniden inşasına dair bir kitabede rastlanmaktadır.¹⁰ Daha sonra Denizli merkezli uç valiliğine getirilen Karasungur, bu görevi I. Alaeddin Keykubad ve II. İzzeddin Keykavus'un saltanat yıllarında sürdürmüştür. Bununla birlikte Lâdik'te (Denizli) bilinen en eski Selçuklu yapıların banisi kabul edilmektedir.¹¹ Denizli'de Denizli Kalesi'nin (Kaleiçi), Hacı Eyüplü kervansarayı, Denizli Ulu Camii(1247), Yenihan (Vakıfhanı), Akhan ve bir çeşme bânîsi olduğu bilinen yapılar olarak listelenmiştir.¹²

Karasungur'un 1254'te Akhan'ın inşasını tamamladıktan sonraki hayatına dair bilgi ise çok azdır. 1268'de Pervane Muinüddin Süleyman tarafından devlet içindeki etkisi ve gücü kırılmak amacıyla Şam bölgesi dolaylarında görevlendirilmiştir.¹³ Karasungur hakkındaki son bilgi ise 1276'da Memlûk Sultanı Baybars'ın ordusuna Elbistan yakınlarında esir düşen üst düzey Selçuklu bürokratları arasında bulunduğu ve Baybars tarafından özgür bırakıldığı

---

⁵ Kutlu, 2009, s. 43.

⁶ Kutlu, 2009, s. 44.

⁷ Uzunçarşılı, 1929, s. 135.

⁸ “sipâh-sâlâr (ser-asker), askerlerin en büyüğü” “asker ve ordu komutanı” Devellioğlu, 2001, s. 955-956, 939.

⁹ Turan, 1948, s.119,142.

¹⁰ Yılmaz, 2002, s. 112, 142.

¹¹ Şahin, 2002, s. 679-694.

¹² Şahin, 2002: 679-694. Beyazıt, 2017, s. 128-133.

¹³ Uzunçarşılı, 1929: 195-196.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

şeklinde¹⁴ Bu olay sonrasında Karasungur'un hayatı hakkında hiçbir bilgi yoktur. Ölümünden sonra Konya'da bulunan ve kitabesi günümüze ulaşmamasına rağmen Karasungur Türbesi olarak adlandırılan kümbete defnedildiği düşünülmektedir.¹⁵

Ancak Denizli bölgesinin XIII. yüzyıldaki kaderini Moğol baskısı nedeniyle uçlara toplanan Türkmenler ile Manuel Komnenos Mavrozomes ve ailesinin oynadığı tarihi rol belirlemiştir. Mavrozomes ailesinin Peloponnes kökenli olduğu düşünülmektedir. Bu aileden Theodor Mavrozomes, Bizans İmparatoru Manuel I Komnenos döneminde ordu içinde yükselip önemli generaller arasına girdiği ve İmparator Andronikos I Komnenos zamanında bürokraside daha da yüksek konuma gelmiş imparatorluk sekreteri görevini yürütmüştür.¹⁶

Theodor Mavrozomes'in oğlu olan Manuel Mavrozomes hakkında ilk bilgi ise onun 13. yüzyılın başlarında Bizans'ın Phrygia bölgesinin idarecisi olduğudur.¹⁷ Gıyaseddin I Keyhüsrev'le Konstantinopolis'te sürgünde olduğu bir dönemde yakın dost olmuş kızını Sultan'la evlendirmiş ve akrabalık kurmuştur.¹⁸

IV. Haçlı Seferi sonucunda 1204'te Konstantinopolis (İstanbul) Latin işgaline uğrayınca Bizans merkezi otoritesi ortadan kalkmış ve yerel hâkimler kendi bölgelerinde bağımsız yönetim kurma yoluna girmiştir. Phrygia'nın idarecisi Manuel Mavrozomes te bu durumdadır.¹⁹ Tam bu sırada Selçuklu Sultanı Rükneddin Süleyman Şah ölmüş ve I. Gıyaseddin'in tekrar Anadolu Selçuklu tahtına çıkma fırsatı ortaya çıkmıştır. Manuel Mavrozomes damadı I. Gıyaseddin'in hizmetinde olduğunu bildirmiş ve Konya'ya gitmek üzere birlikte yola çıkmıştır. Ancak Nikea'da (İzmit) taht mücadelesine girişen General Theodor Laskaris onların yolunu kesmiştir. Laskaris Denizli, Honaz ve Selçuklu sınırına yakın diğer kalelerin kendi yönetimine bırakılmasını ve Gıyaseddin I Keyhüsrev'in oğullarını rehin tutma karşılığı yola devam etmelerine izin vermiştir.²⁰ Ancak şehzadeler bazı Rumların yardımıyla kaçmayı başarıp Selçuklu topraklarına ulaşmıştır.²¹ Böylece Selçuklu devletinin hizmetine giren Manuel Mavrozomes, kendi hâkimiyetinde bulunan bölgelerdeki durumunu güçlendirmek Bizans taht mücadelesinde üstün konuma geçme yönünden bu durumdan yararlanmaya çalışmıştır.²² Manuel Mavrozomes ve beraberinde Selçuklu hizmetine girenleri

---

¹⁴ Yalıtıkaya, 2000: 86, 157.

¹⁵ Önkal, 1996, 126-129.

¹⁶ Kazhdan, 1991, 1319.

¹⁷ Ayönü, 2007, 144-145.

¹⁸ İbn Bibi, 1996, c. I, 98-101.

¹⁹ Ayönü, 2007, 146.

²⁰ İbn Bibi, 1996, c. I, 101

²¹ İbn Bibi, 1996, c. I, 101-103.

²² Ayönü, 2007, 146.

Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev önemli makamlara getirmiş ve ihsanlarda bulunmuştur.²³

Manuel Mavrozomes 1204 ve 1206 yılları arasında Bizans ile sınır bölgesinde Menderes havzasında Lâdik (Denizli) merkezli ve Anadolu Selçuklu destekli bir devletinin kurucusu olmuştur.²⁴ Ancak Theodor Laskaris'e karşı giriştiği mücadelede 1205 yazında yenilmiş ve ateşkes imzalamıştır. Ancak T. Laskaris Denizli bölgesi ve Menderes havzasının Mavrozomes'e ait olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır.²⁵ Kısa bir süre sonra Sultan Gıyaseddin I Keyhüsrev bu bölgeyi Selçuklu topraklarına katarak Laskaris'e müdahale fırsatı vermemiştir.²⁶ Manuel Mavrozomes Selçuklu bürokrasisinde kendisine "Melik" ünvanı verilen tek gayri-müslim tarihi figür olmuş ve bu gelişmeden sonra Selçuklu Devletine hizmet etmek için Konya'ya dönmüştür.²⁷ Mavrozomes ailesi ve maiyeti Sultan Gıyaseddin I Keyhüsrev'in başkentte otoritesini yeniden tesis etmesinde yararlı olmuştur.²⁸

Manuel Mavrozomes'in hayatına dair Bizans tarihçisi Niketas Khoniates, Theodor Laskaris yanlısı bir üslup kullanarak bütün Komnenoslara karşı takındığı olumsuz tavrı Manuel Mavrozomes'e de göstermiştir.²⁹ Anadolu Selçuklu bürokrasisinde ilginç bir şekilde "Melik" ünvanı taşıyan bir gayri-müslimdir.

Melik Mavrozomes'in Ladik merkezli devleti sona erince Konya'ya gitmiş olmasına rağmen Mavrozomes ailesinin Denizli ile bağının sona erdiği düşünülmemelidir. Manuel Mavrozomes'in 13. Yüzyılın başlarında Bizans'ın Phrygia bölgesinin idareciliğini yaptığını ve 1204'de Konstantinopolis'in Latin işgaline uğraması sonucu Bizans merkezi otoritesi ortadan kalkınca onun da diğer yerel hâkimler gibi kendi bölgesinde hâkimiyetini sağlamlaştırmaya ve bağımsız hareket etmeye çalıştığı unutulmalıdır.³⁰ Ayrıca Mavrozomes ve Gıyaseddin I Keyhüsrev'in Nikea' (İznik) da yolunu kesen Laskaris'in Denizli, Honaz ve Selçuklu sınırındaki kaleleri istemesi³¹ yalnızca Selçuklunun hâkimiyetini değil aynı zamanda Mavrozomes'in de Denizli bölgesindeki gücünden çekindiğine bir işarettir. Ayrıca Gıyaseddin I Keyhüsrev Konya'ya gelip tahta çıktıktan sonra Theodor Laskaris ile barış antlaşması yapmıştır ve kayınpederi Manuel Mavrozomes'e Lâdik ve Honas'dan başlayıp denize döküldüğü yere kadar

---

²³ İbn Bibi, 1996, c. I, 110.

²⁴ Turan, 2014, 303-304.

²⁵ Ayönü, 2007, 146-147.

²⁶ Turan, 2014, 303.

²⁷ Turan, 2014, 304.

²⁸ Yıldız, 2011, 66.

²⁹ Yıldız, 2011, 58-60, 64-65.

³⁰ Ayönü, 2007, 146.

³¹ İbn Bibi, 1996, 101.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

bütün Büyük Menderes havzasını vermiştir.³² Bu durumda Mavrozomes ailesi, yakınları ve maiyetinin bu yörede yerleşip güç sahibi oldukları ve Lâdik bölgesiyle bağlarını hemen ve tamamen koparmadıkları aksine korudukları yadsınamaz.

Bir süre sonra Honaz yöresinde başka bir Selçuklu emirinin adı gündeme gelmektedir. Esedüddin Ayaz adındaki bu emir, Sinop Kalesinin onarım gören 1215 tarihli bir burcunun üzerindeki kitabede “sahib-i mahrus- i Honas” olarak geçmektedir.³³ Daha sonra 1230’da Hanabad kervansarayını yaptırdığını bildiğimiz Esedüddin Ayaz’ın ne kadar süre bu görevde kaldığı bilinmemektedir.³⁴ Burada dikkat çeken husus Esedüddin Ayaz’ın yalnızca “sahib-i mahrus- i Honas” olarak anılması buna rağmen Lâdik (Denizli) adından bahsedilmemesidir. Kanaatimce Mavrozomes ailesinin ve maiyetinin Lâdik ve çevresindeki mülkleri ve hâkimiyetleri devam ettiği için Lâdik adına yer verilmemiş olabilir.

Mavrozomes ailesinin diğer önemli bir üyesi de Emir Komnenos Mafrozom veya Emir Komnenos’tur. Ancak bazı çalışmalarda bu kişinin Melik Mavrozomes ile aynı kişi olduğu şeklinde bazı yanlış kanaatlar da görülmektedir.³⁵ Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev’in bir kızıyla evlendirilerek damadı olan Emir Komnenos’un Melik Manuel Mavrozomes’in oğlu olduğu kaydedilmektedir.³⁶ Selçuklu tahtına hizmet eden Hıristiyan bir emir olmaya devam ederken Anadolu’daki şehirlerde ve bölgelerde geniş arazileri ve kaleleri ile çok sayıda maiyet ve askeri olan bir kişi olarak bilinmektedir.³⁷ Burada bahsedilen kaleler ve arazilerin Mavrozomes ailesinin bağlantıları dolayısıyla Lâdik (Denizli) bölgesinde olduğunu düşünmek mümkündür.

Ayrıca 1220 yılına tarihlenen Konya şehir surları üzerindeki kitabelerden biri üzerinde Emir Komnenos’un adı Komnenos Kaloyan Mafrozom şeklinde okunmuştur. Bu durum onun Sultan Alaeddin I Keykubad’ın en değerli emirleri arasında olduğunu göstermektedir.³⁸ Emir Komnenos, Sultan Alaeddin I Keykubad’a karşı olan Seyfeddin Ayaba, Zeyneddin Beşara, Mubarizeddin Behramşah ve Bahaeddin Kutluğca gibi bazı emirleri öldürülmesinde görev üstlenmiştir ve beylerbeyliğe yükseltilmiştir.³⁹ Ancak beylerbeyi olmadan önce kısa bir süre

---

³² Turan, 2014, 303.

³³ Ülkütaşır, 1949, 130.

³⁴ Kutlu, 2009, 26-27.

³⁵ Wittek, 1935 ve 1937. Turan, 2014, 305.

³⁶ Turan, 2014, 304.

³⁷ Turan, 2014, 304-305.

³⁸ Redford, 2010, 48-50.

³⁹ İbn Bibi, 1996, 283-289.

Bedreddin Gevhertaş'ın yerine çaşnigirlik yaptığı da belirtilmektedir.⁴⁰ Daha sonra 1225 yılında Mübarizüddin Çavlı ile Kilikya Ermeni Krallığına karşı başarılı bir sefere katılmıştır.⁴¹ Ancak hayatının sonraki dönemi hakkında başkaca bilgiye sahip değiliz.

Bununla birlikte Niğde Müzesinde bulunan 13. yüzyıla ait bir kurşun mührün, Emir Komnenos'a ait olduğu tespit edilmiştir. Mührün üzerinde Grek harfleriyle John Komnenos Mavrozomes adının yazılı olduğu ve Mavrozomes ailesinin üyelerine ait 11. Yüzyıla ait başka mühürlerle benzer özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.⁴² Mührün diğer yüzünde Aziz John portresinin bulunması ise kişinin Hıristiyanlığa aidiyetini göstermektedir.⁴³

Ayrıca Mavrozomes ailesi üyelerinden bazılarının Selçuklu başkentinde ve yönetiminde seçkin konumlara sahip olmalarına rağmen Hıristiyanlığa aidiyetlerini sürdürmeye devam ettiği tespit edilmiştir. Sille'deki Akmanastır'da bulunan ve günümüzde Konya Arkeoloji Müzesinde korunan 1297 tarihli bir lahitin üzerindeki Grek harfleriyle yazılmış isim önce "Amiras Olanes = Emir Oğlan" Mihael Mavrozomes⁴⁴ sonra ise "Amiras Olanes = Emir Arslan" Mihael Mavrozomes şeklinde okunmuştur ancak bu kişinin babasının Melik Mavrozomes mi yoksa Emir Komnenos mu olduğu sorunu çözülememiştir.⁴⁵ Bu noktada Mihael'in babasının bir keşiş olması nedeniyle bu kişinin Emir Komnenos'un torunu olabileceği belirtilmektedir.⁴⁶ Ayrıca Sille'deki Akmanastır'ın Mavrozomes ailesinin hanedan mezarlığı işlevi görmüş olabileceği de ileri sürülmüştür.⁴⁷

Açıkçası Selçuklu hanedanı ve bürokrasinin Mavrozomes ailesi üyelerinin dini kimliğinden yani hıristiyan olmalarından kaynaklanan ayrımcılığa uğramadıkları rahatça görülmektedir. Bu durumun aksine Mavrozomes ailesinin üyelerinden İslam'ı kabul edenlerin de olabileceği tamamen göz ardı edilmemelidir. Örneğin bu ailenin müslüman olan bir üyesinin Denizli Türkmenlerinin lideri olan Mehmet Bey (Mehmed Bey el Ucî El Mavrezemî) olduğu tespit edilmiştir.⁴⁸ İstanbul Süleymaniye Kütüphanesindeki el yazma eserler arasında Denizli'de 1 Receb 660 (2 Mayıs 1262) günü Konyalı Ali b. Süleyman b. Yunus tarafından kopya edilen eserler tespit edilmiştir. Bu eserlerin Ahi Evren Şeyh Nasirüddin Mahmud el-Hoyî'nin üç eseri ("Menahic-i seyfi", "Metalü'l-iman" ve "Tabsiretü'l-mübtedi ve tezkiretü'l-

---

⁴⁰ Hacıgökmen, 2017, 258.

⁴¹ İbn Bibi, 1996, 319-320, 345-353.

⁴² Métivier, 2009, 197-198.

⁴³ Yıldız, 2011, 70.

⁴⁴ Wittek, 1935, 505-515.

⁴⁵ Wittek, 1937, 207-211.

⁴⁶ Redford, 2010, 49.

⁴⁷ Redford, 2010, 50.

⁴⁸ Bayram, 2002, 294-298.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

müntehi”) olduğu anlaşılmıştır. Bu eserlerin üzerinde kitapların “Melik Mehmed el-Mavrezemî” adına Konyalı Ali b. Süleyman b. Yunus tarafından tensih (kopya edilip çoğaltıldığı) edildiği belirtilmektedir.⁴⁹

Bununla birlikte “Melik Mehmed el- Mavrezemî” şeklindeki ismin yanlış okunduğu ve Ümit Taşkömür’e dayandırılan doğru okunuşun “Muhammed al-Valvaji” şeklinde olması gerektiği belirtilmiştir.⁵⁰ Diğer taraftan Bayram’ın “El Mavrezemî” şeklinde okuması doğru olsa bile nisbe (aidiyet) ekinden dolayı “Mavrozomes’in gulâmı” şeklinde okunmasının doğru olacağı Scott Redford’a dayandırılarak ileri sürülmüştür.⁵¹ Öncelikle Denizli bölgesiyle Mavrozomes ailesi arasında yukarıda yapılan tespitler bu ismin el-Mavrezemî şeklinde okunmasına anlam vermektedir. Ancak “Muhammed al-Valvaji” şeklindeki okumanın doğruluğu şüphelidir. Anadolu Selçuklu literatürü ve tarihi kaynaklarında “al-Valvaji” şeklinde bir isme dair kayıt bulunmamaktadır. Yukarıda bahsi geçen el yazması eserlerde Mehmed Bey, “*Melik*”, *Hace-i Namdâr* ve *Serhâzin*” unvanlarına sahiptir. “Melik”, ilme değer veren ve desteklediği için “hâce-i namdâr, ve hazine bakanlığı benzeri bir görevden dolayı serhâzin unvanlarına sahip olmuştur. Ayrıca kitabı çoğaltıran kişinin sonradan Müslüman olması nedeniyle “*Ve şeraha fi'l-ma'ârifi sadrahû*” şeklinde bir duanın muhatabı olduğu görülmüştür.⁵² Bu duanın hitabı da “Muhammed al-Valvaji” şeklindeki okumaya tezattır. Al-Valvaji adı mühtedi birinden ziyade Afganistan’da bulunan Valvaj adındaki bir köyden gelen bir Müslümana işaret etmektedir. Bununla birlikte S. Métivier, S.N. Yıldız’ın makalesinde Mavrozomes ailesiyle ilgili verdiği bilgi ve yaptığı yorumlardaki tutarsızlık ve yanlışlıklar dolayısıyla yanıltıcı birçok unsur içerdiğini uzun uzun açıklayarak tespit etmiştir.⁵³

Bu arada yöredeki uç vilayetine Seyfeddin Karasungur bin Abdullah vali olmuştur.⁵⁴ Seyfeddin Karasungur ile çağdaş olan ve Denizli Türkmenlerinin önderi Mehmed Bey el Ucî El Mavrezemî de bu ailenin üyesidir. Melik Manuel Maurozomes’in torunu olduğu düşünülmektedir.⁵⁵ Mehmed Bey, 1260-1262 yılları arasında varlığını sürdürebilen ilk Türkmen Beyliğini yani Denizli Türkmen Beyliğini 1260 yılında kuran kişidir.⁵⁶ Bağımsızlığını ilan etmesi ve İlhanlı hükümdarı Hulagu’dan menşur alması nedeniyle Bu devlet en güçlü olduğunda yaklaşık iki yüz bin çadırılık Türkmen kitesinin etkisiyle doğuda Alanya’ya,

---

⁴⁹ Bayram, 2002, 294-298.

⁵⁰ Yıldız, 2011, 66.

⁵¹ Yıldız, 2011, 66.

⁵² Bayram, 2002, 294-298.

⁵³ Métivier, 2012, 255-257.

⁵⁴ Turan, 2014, 305.

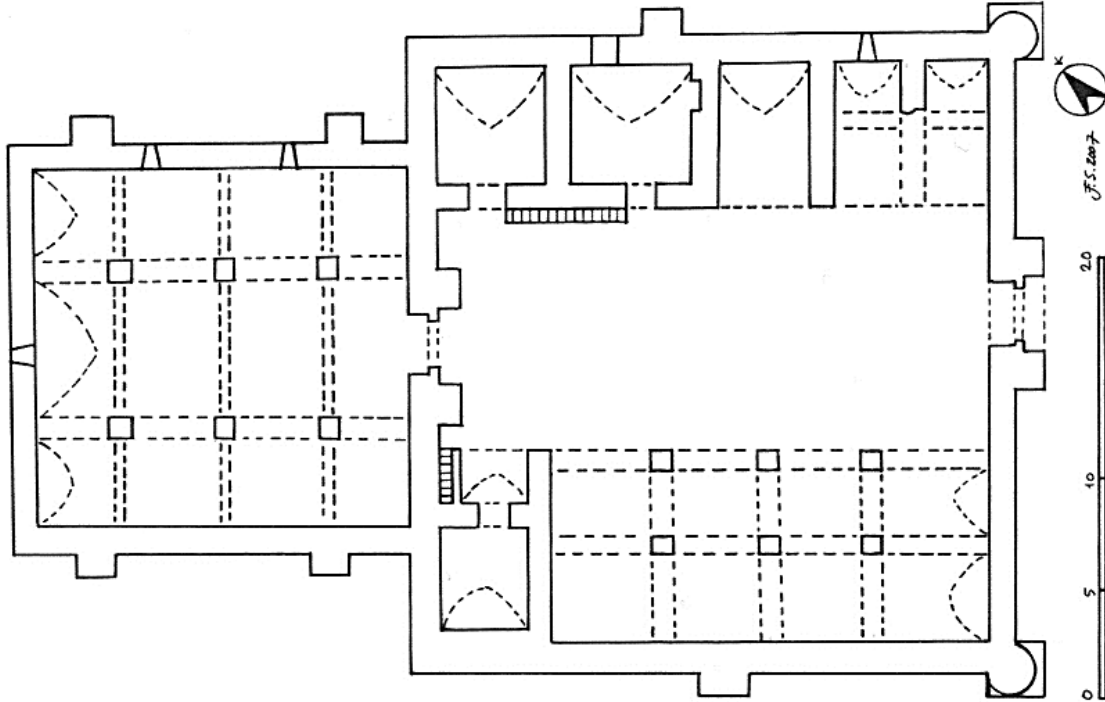
⁵⁵ Bayram, 2002, 294-298.

⁵⁶ Turan, 2014, 531-535. Peacock, 2014, 272-285.

Güneyde Dalaman'a kadar Güneybatı Anadolu'ya büyük ölçüde hâkim olabilmıştır.⁵⁷ Mehmed Bey'in devletine Moğol katliamı son vermiş olsa da onun soyundan gelenler 1369 yılına kadar varlığını sürdürebilen İnançoğulları Beyliği kurmuştur.⁵⁸

Mimari Özellikler:

Akhan, "Sultanhanı" tipindeki kervansaraylar arasında değerlendirilmiştir.⁵⁹ Ancak "Sultanhanı" olarak tanımlanan kervansaraylar, Akhan'dan oldukça büyük boyutlardadır. Akhan plan özellikleri açısından avlu ve barınak bölümlerine sahip olan kervansaraylardır. Akhan'ın avlu ve barınak bölümlerinin boyutları⁶⁰ kervansaraylarının birçoğunda uygulanan oransal düzene uymamaktadır. Barınak avluya göre oransal olarak küçük yapılmıştır. Ayrıca barınak bölümünün oldukça mütevazı, fakat avlu bölümündeki hamam, idari odalar, mescid gibi servis mekânları ve şartların daha gelişmiş ve donanımlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Plan 1: Akhan Kervansarayı Restorasyon öncesi Mimari Plan (Bayhan 2007'den)

Dışa (1,50 m) taşkın ana taçkapı, avlunun güneydoğu cephe duvarını ortalamaktadır.

⁵⁷ Korobeinikov, 2016, 69. Turan, 2014, 532-536.

⁵⁸ Turan, 2014, 535-536. Korobeinikov, 2016, 71.

⁵⁹ Altun, 2002: 826.

⁶⁰ Avlu bölümünün ölçüleri dışarıdan 28,60 x 28,30 m, içeriden 25,00 x 25,00 m dir. Barınak bölümü ise dışarıdan 19,10 x 18, 31 m, içeriden 16,00 x 17,00 m dir. Bkz. Bayhan, 2007: 290.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Ana taçkapının giriş açıklığı basık kemerlidir ve birbirine geçmeli farklı renkte taş blokların almasıyla oluşurulmuştur. Ayrıca ana taçkapının bulunduğu güneydoğu cephesinin her iki köşesinde silindirik kesitli birer adet payanda kulesi bulunur. Düzgün kesilmiş mermer bloklar ile örülen bu kulelerin yanısıra avlu yan duvarlarında da çokgen kesitli payanda kuleleri yerleştirilmiştir. Avlu bölümü, ana taçkapıdan girilen bir açık avlu ve etrafındaki mekânlar ve revaklı alandan oluşur. Barınak taçkapısı ile aynı aks üzerinde bulunmayan ana taçkapı yuvarlak kemerli bir niş görünümündedir. Bununla birlikte geometrik, bitkisel ve figürlü bezemeleriyle Akhan'ın ana taçkapısı dikkat çekicidir. Bu kalite ve nitelikteki bezeme unsurları "Sultanhanı" tabir edilen tipteki Anadolu Selçuklu kervansaraylarında görülür. Bu durum Akhan'a sıradan bir kervansaray olmanın ötesinde belirli bir önem atfedildiğini kanıtlamaktadır. Özellikle birbirine geçmiş "menderes" motiflerinin meydana getirdiği gamalı haçların (swastika) arasında 0,12 x 0,12 m ölçülerindeki karelerin içindeki çeşitli figürlü betimlemeler sıra dışıdır.

Fotoğraf 2: Avlu (M. Kutlu Arşivi 2018)

Açık avlu, dikdörtgen planlı ve yağmur sularının dışarı atılması amacıyla eğimli zemini ise taş kaplıdır. Avlunun sağ kanadı ortasında bir eyvan ve her iki yanında iki katlı ikişer servis mekânı bulunur. Bunlardan ana taç kapıya yakın mekânlar hamam bölümüdür. Erdmann'ın da

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

hamam olarak tanımladığı⁶¹ bu mekânlar şöylesi bir düzene sahiptir: Eyvana yakın olan mekânın alt katı bir su deposu ve karşında bulunan bir soyunmalık iken taçkapıya yakın mekânın alt katı ise kubbeli bir sıcaklık ve karşıdaki bölüm ılıkılık olmalıdır. Ancak bu iki mekânının üst katlarının işlevi hakkında her hangi iz yoktur. Bu mekânlara ulaşımı sağlayan merdivenler yıkılmıştır. Ayrıca mekânların dış duvar üzerinde birer küçük penceresi vardır ve üst örtüleri beşik tonozdur. Misafirhane benzeri bir işlev gördükleri düşünülebilir.

Ancak Uzunçarşılı Akhan'ın dışında bir dış hamamın varlığına değinmiştir.⁶² Erdmann ise kervansarayın yakınlarında bir hamam kalıntısı bulunmadığını belirtirken⁶³ Denizli Müzesi'nce yapılan temizlik çalışması sırasında Akhan'ın doğu duvarından birkaç metre uzakta ve içerideki hamamın oldukça yakınında dış hamama ait izler bulunmuştur.⁶⁴

Fotoğraf 3: Eyvan (M. Kutlu Arşivi 2018)

Akhan'daki tek eyvanı beşik tonozludur ve bitişiğindeki hamam mekânından gelen künk ile bağlantısı olan bir çeşmeye sahiptir. Eyvanın kemer üzengi taşları birbirine bakan

⁶¹ Erdmann, 1961: 68, 71.

⁶² Uzunçarşılı, 1929: 143.

⁶³ Erdmann, 1961: 71.

⁶⁴ Yavuz, 2007: 135.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

konsollar şeklindedir ve üzerlerinde sadece yüzleri ve yeleleri betimlenen iki adet aslan figürü bulunur. Bu figürler devşirme değildir.

Fotoğraf 4: Devlethane işlevine yönelik mekanlar (M. Kutlu Arşivi 2018)

Barınak bölümüne yakın olan iki mekân beşik tonoz örtüye sahiptir ve iki kat boyunca yükselmektedir. Avluya açılan bir kapı ve birer pencereleri vardır. Bu mekânlardan barınağa yakın olanın kapısı devşirme malzemedен yapılan ve silmeleri ile dikkat çekmektedir. Kervansaraydaki devlethane yani devlet işlerinin görüldüğü ve bu nedenle bir yöneticiye ait olması muhtemel mekanın girişine anıtsallık katılmıştır. Bu mekânların işlevi birbiriyle ilişkili olmalıdır. Mekânlardan birine avludan ulaşım diğer mekandan geçilerek sağlanmaktadır. Bu nedenle bu mekânların Akhan'ın idari işlerin görüldüğü bölümü olması olasıdır. On altı basamaklı ve mukarnaslı konsolları olan bir merdiven ile yapının çatısına ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 5: Revaklar (M. Kutlu Arşivi 2018)

Avlunun sol kanadında iki sıra halinde ve üçerden toplam altı adet yığma taş ayakların taşıdığı revaklar⁶⁵ yer alır. Erdmann'ın fotoğraflarında yıkıldığı görülen revaklar⁶⁶ yapılan onarımda yeniden inşa edilmiştir.

Revaklar ile barınak bölümü arasında ise iki katlı bir mekân yer alır. İşlevi bilinmeyen alt kat mekânı beşik tonozlu bir giriş eyvanıyla avluya açılır. Bu mekânın zemini ile avlu zemini arasında 1,10 m seviye farkının olması dikkat çeker.⁶⁷ Üst kat mekânına ise barınak bölümü taçkapısının kenarından ilk aşaması dokuz, ikinci aşaması beş basamak toplam on dört basamaklı L şeklindeki bir merdiven ile ulaşılan üst kattaki küçük bir platformdan geçilerek girilir. 4,40 x 4,40 m ölçülerindeki bu kare mekânın, devşirme taş bloklar ile iyi profillenmiş bir dikdörtgen giriş açıklığı vardır. Dış duvar üzerinde içeriden sivri kemerli, dışarıdan dikdörtgen kesitli iki pencere mekânı aydınlatır. Mekân basık üçgen pandantif geçişli içten sekizgen piramidal örtülüdür. Yanlış restorasyon sonucu şu an içten kubbe ile örtülüdür. Dıştan piramidal bir külah görünümüne sahiptir. Avludan ve diğer mekânlardan yaklaşık beş derece farklı bir aksa sahiptir. Mescid işlevi gördüğü düşünülmektedir.

⁶⁵ Dışarıdan 3,70 m, içeriden 2,65 m genişliktedir. Kemer dizisinin genişliği ise 4,60 – 4,80 m arasında değişir ancak ilki 3,70 m genişliğindedir. Bkz. Bayhan, 2007: 296.

⁶⁶ Erdmann, 1961: 68-69.

⁶⁷ Yavuz, 2007: 141.

Fotoğraf 6: Mescit işlevi gördüğü düşünülen mekân (M. Kutlu Arşivi 2018)

Anadolu Selçuklu kervansaraylarında tasarımları ve büyüklükleri ile servis mekânlarının sayısı, donanımı ve karmaşıklığı, bazılarının diğerlerinden farklılaşan işlevleri yüklenmesinin bir delili olarak sayılabilir. Yavuz'a göre Akhan'ın servis mekânlarının donanımına bakılarak *devlethane* işlevini kolaylıkla yüklenebileceğini söylemek mümkündür. Yavuz mekân-işlev ilişkilerine yönelik analizlerinde, Akhan'ın geniş ve ferah mekânları ile hamam ve çeşme gibi suya ilişkin servis mekânlarının donanımına dayandırarak bu sonuca ulaşmaktadır.⁶⁸ Bununla birlikte Yavuz'un belirttiği mimari özelliklerin yanı sıra Ladik'in (Denizli) Bizans sınırındaki bir Uç vilayetinin merkezi olması ve bu bağlamda bazı tarihi şahsiyetleri oynadığı roller de Akhan'ın devlethane işlevini görmesini destekler. Özellikle Maurozomes ailesinin Lâdik (Denizli) ile köklü bağları ve faaliyetleri Akhan'ın aktif şekilde devlethane olarak kullanıldığına dair işaretler taşımaktadır.

Avludan barınak bölümüne yaklaşık 1,00 m dışa taşkın bir taçkapıdan girilmektedir. 7,00 m genişliğindeki taçkapı⁶⁹ 1,00 m derinliğinde bir niş ve basık kemerli bir giriş açıklığından ibarettir. Niş kemerinin başlangıcında taçkapının her iki tarafında simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet devşirme taş blok üzerinde bezeme unsurları yer alır. Birbirine geçmeli

⁶⁸ Yavuz, 1999: 756-765.

⁶⁹ Taçkapının sağ ve sol kanat ön yüzleri 1,50 m. genişliğindedir. Bkz. Beyazıt, 2017: 145.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

meander motiflerinin meydana getirdiği gamalı haçlar ve gülçe desenleri bulunur. Bu desenlerin, bir yıl sonra inşa edilen ana taçkapıdaki süsleme kompozisyonuna ilham verdiği görülmektedir.

Fotoğraf 7: Barınak ve orta sahnın (M. Kutlu Arşivi 2018)

Barınak, iki sıra halinde uzanan toplam altı adet kare kesitli yığma taş ayaklarca üç sahına bölünmüştür. Her bir ayak birbirine güneydoğu-kuzeybatı ve güneybatı-kuzeydoğu aksındaki kemerler ile bağlanmıştır. Bu kemerler duvarlara dik uzanırlar ve tonozları taşırlar. Barınak bölümünün en geniş ve yüksek olan sahnı ortadaki sahnıdır. Zemini, avlu zemininden daha yüksektir. Barınağın aydınlatılması ise üç adet mazgal pencere ile sağlanır. Bunlardan ikisi doğu, diğer biri ise kuzey duvar üzerindedir.

Barınak sekileri ise U şeklinde değildir. Yavuz'a göre ahır-seki-ahır düzenlemesi görülür ve yan sahnınlar ahır işlevi görmüştür.⁷⁰ Hayvanların beslendiği ahırdan günümüze ulaşan herhangi bir yemlik ve suluk yoktur. Sekiler ise hem kervanların taşıdığı malların indirilmesi, depolanması ve yüklenmesinde kullanıldığı gibi yolculuk edenlerin konakladıkları yerlerdir. Barınağın güneydoğu köşesinde bir atık su deliğinin varlığı tespit edilmiştir.

⁷⁰ Yavuz, 1995: 185.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Öncelikle avlu ve barınak bölümlerini birleştiren duvarların arasındaki geniş açıklık veya yarıkların varlığı Akhan'da iki farklı inşa aşamasının varlığına (kitabelerdeki farklı tarih yazmasından sonra) diğer bir delildir. Çoğu Selçuklu kervansarayında olduğu Akhan'da görülen diğer bir özellik de yola bakan cephe duvarlarında daha özenli ve kaliteli taş malzeme fakat arka tarafta kalan cephelerde ise daha özensiz ve kalitesiz malzeme kullanımınıdır. Benzer bir durum barınak ve avlu bölümü duvarlarında kullanılan inşa malzemesinin farklılığıyla Akhan'da açıkça gözlenir. Avlu bölümü duvarları beyazımsı mermer taş bloklarla örülmüş iken, barınak bölümü duvarlarında kahverengiye çalan sarımtırak ve çok gözenekli tortul kireç taşı bloklar inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. Bu farklılık barınak ve avlu bölümlerinde farklı yerlerden devşirilmiş malzemenin kullanımı göstermektedir. Akhan'a yakın konumdaki Laodikea (Eskihisar) barınak bölümünde kullanılan kahverengiye çalan sarımtırak taş malzemenin kaynağı olmalıdır. Ancak avlu bölümünde kullanılan mermer bloklar ise Akhan'a Honaz yakınlarındaki Colossae antik kentinden devşirilmiş olmalıdır. Özenli malzeme kullanımı ile ana cephe taçkapısında anıtsallık ve yoğun bezeme programına sahip olması bir kervansarayın sıradan bir han olmayıp "sultanhanı" olması veya devlethane işlevi görmesine bir işarettir. Akhan'da bu özellikleri yansıtmaktadır.

Bezeme Programı:

Akhan'daki süslemeler yoğunlukla taçkapılar üzerinde yer almaktadır. Geometrik, bitkisel ve figürlü bezeme unsurları görülür. Avlu taçkapısı üzerindeki süsleme bordürlerinin barınak bölümü taçkapısına göre çok daha özenle bezendiği açıkça ortadadır. Bitkisel ve geometrik kompozisyonlar dönemin karakteristiğini yansıtmaktadır. Ancak Akhan'ı diğer Anadolu Selçuklu kervansarayları arasında bezeme programı açısından seçkin bir konumu yükselten özelliği figürlü betimlemeleridir. Bu figürlerin içerisinde birkaç insan betimlemesi olmasına rağmen çoğunluğu hayvan figürlerine aittir.

Orta Asya Türk sanatının bir devamı olarak düşünülen Anadolu Selçuklu sanatında figürlü betimlemeler önemli yere sahiptir. Yalnızca mimaride olmayıp madeni, keramik, çini ve alçı malzemelerle de yapılan figürlü bezemeler bu dönemde yaygındır.

Fotoğraf 8: Avlu Taçkapısı (M. Kutlu)

Şekil 1: Süsleme Bordürü Çizimi (Erdmann'dan)

Roux'a göre Akhan'da onaltı adet hayvan ve iki adet insan figürü bulunmaktadır.⁷¹ Öney ise Akhan'daki figürlü bezemeleri Eski Türkler tarafından kullanılan ve Çin takviminden esinlendiği düşünülen Oniki Hayvan Takvimi ilişkili olarak yorumlamıştır. Ancak On iki Hayvan takviminde bulunan bütün hayvanların Akhan'daki figürlerin arasında olmadığını da kaydetmiştir.⁷² Yine Öney, Çin takvimi ve Oniki Hayvan takviminin Akhan'daki figürlü bezemeleri açıklamaya yetmediğini kaydetmiş ve özellikle iki adet insan portresi şeklindeki betimlemeleri hesaba katınca Akhan'ın figürlü bezemelerinin Orta Asya'ya doğrudan bağlanarak yorumlanamayacağını belirtmiştir.⁷³

⁷¹ Roux, 1972: 395-396.

⁷² Öney, 1988: 58.

⁷³ Öney, 1993: 148-149.

Fotoğraf 9: Çeşitli Havyan Figürleri ve Mitolojik Figürler

Anadolu Selçuklu kervansarayları arasında Akhan'daki gibi figürlü betimlemelerin sayısı, boyut ve özellikleri açısından en yakın örneklere Karatay Han'da rastlanmaktadır. Bu iki kervansarayın bânîleri Celaleddin Karatay ve Seyfeddin Karasungur'un kardeş oluşları ilginç bir noktadır. Bununla birlikte figürlü betimlemeler çoğunlukla Akhan'ın ana taçkapısı üzerinde yer alırken, Karatay Han'daki figürler bir çeşmenin bulunduğu eyvanının kemeri üzerinde yer alır. Erdmann her iki yapıda ortak olarak koşan aslan, ejder, tavşan, kuş ve antilop figürlerinin bulunduğunu ileri sürmüştür.⁷⁴ Ancak bu iki yapıdaki figürler arasında işçilik düzeyi ve üslup özellikleri açısından farklılıklar da vardır. Özellikle Karatay Han'ın figürlerinde hareket unsuru gözlenmez iken; Akhan'da figürlerin yapraklar ve dallardan oluşan bitkisel kompozisyon içinde hareket unsuru ile birlikte betimlendikleri görülür. Ayrıca figürler genellikle başları arkalarına bakan şekilde tasvir edilmişlerdir. Akalın'a göre Celaleddin Karatay ve Seyfeddin Karasungur'un bu iki yapıdaki figürlü betimlemeler hakkında kişisel öneri ve tavsiyelerde bulunmuş olabileceğini ileri sürmüştür.⁷⁵ Bazen figürlü betimlemeler ile birlikte çark-ı felek ve gülçe desenlerine de yer verilmiştir.

⁷⁴ Erdmann, 1961: 122.

⁷⁵ Akalın, 1989: 60.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Fotoğraf 10: Hayvan Figürleri, , Gülce, Çark-ı felek Motifleri

Ana taçkapının sağ kanadı üzerinde yer alan figürler yukarıdan aşağıya şöyle bir sıra takip eder: bir boğa, bir çark-ı felek, toga giymiş bir insan portresi, bir koşan hayvan, bir kartal, bir grifin, bir kanatlı aslan, bir boğa, ejder veya ve bir köpek figürleri.

Fotoğraf 11: Hayvan Figürleri ve Çark-ı felek Motifi

Ana taçkapının sol kanadı üzerinde yer alan figürler yukarıdan aşağıya şöyle bir sıra takip eder: toga giymiş bir insan portresi, bitkisel bezemelerle birlikte bir kuş figürü, bir kartal figürü, kanatlı bir hayvan figürü, bir koşan tavşan figürü, bir dağ keçisi, bir aslan ve bir ceylan

figürü. Ayrıca ana taçkapısının köşe sütuncelerinin başlıkları üzerinde ve giriş açıklığının her iki yanında birer adet güvercin figürü betimlenmiştir.

Bununla birlikte avlu taçkapısının iki kanadında simetrik konumlandırılan bu küçük hayvan figürlerine sahip süsleme unsurlarının bazı noktalarda simetriyi kaybettiği düzensizliklere sahip olduğu gözlenmektedir. Bu durumun Akhan'ın inşasından sonraki süreçte bir saldırıya uğraması ve tahribata görmesiyle ilişkili olduğu ve taçkapının onarımı ve bazı blokların yerlerinin yanlış konumlandırılmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir.⁷⁶

Bununla birlikte avludaki eyvanında tonoz kemeri başlangıcında bulunan konsollar üzerinde birbirine bakan iki adet aslan başı figürü vardır. Bu figürler devşirme değildir. Ancak devşirme bir başka aslan figürü ise barınak bölümü taçkapısının sol kanadındaki devşirme bezemeli taş bloğun bitişiğinde olduğu görülür.

Değerlendirme:

Akhan, Anadolu Selçukluların en batıda yer alan kervansarayıdır ve 1196'da Denizli'nin Türk hâkimiyetine girişi sonrasında 1212 ve 1261 yılları arasında Anadolu Selçuklu Devleti ile İznik Bizans İmparatorluğu arasında devam eden barış dönemi süresinde 1253-1254 yıllarında inşa edilmiştir. Bu yüzden Akhan'ın yapılış süreçlerinde askeri amaçlar öncelik taşımıyor gibi görünse de Batı Anadolu'daki Selçuklu hâkimiyetin sağlamlaştırılması ve fetihlerin devam ettirilebilmesi için idari ve askeri bir üs olarak hizmet vermesi uzun bir vadede düşünülmüş olmalıdır. Akhan'ın tarihi bir yol güzergâhı üzerindeki önemli noktaların güvenliğini sağladığı anlaşılmaktadır. Çürüksu havzasında tarihi yolun en kolay geçiş noktalarından birinde yani Gökpınar (Emirsultan) çayı üzerindeki köprünün kontrol ve güvenliğinin sağlanması da amaçlanmıştır.

Bununla Akhan kervansarayının en öncelikli amaçlarından birinin ticaret ve kervanlara hizmet vermek olduğu da görülmektedir. Bu kervansarayların sadece kervanlara barınma ve konaklama sağlamaktan öte aynı zamanda yerel pazar özelliği taşıdıkları gözden kaçırılmamalıdır.

Bilindiği gibi 1204'te Konstantinopolis (İstanbul) Latin işgaline uğrayınca İznik'te varlığını sürdürebilen Bizans İmparatorluğu yeniden başkentini Latinlerden kurtarmak için 1212 ile 1261 yılları arasında Anadolu Selçuklu Sultanlığı ile barış halinde idi. Lâdik (Denizli) bölgesinin XIII. yüzyıldaki kaderini Manuel Mavrozomes ve ailesinin oynadığı tarihi rol

---

⁷⁶ Dursun, 2017, 149-158.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

belirlemiştir. Manuel Mavrozomes kızını Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Konstantinopolis'te sürgünde olduğu bir dönemde evlendirmiş ve akrabalık kurmuştur. Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev Anadolu Selçuklu tahtına çıkınca kayınbabası Manuel Mavrozomes'i Anadolu Selçuklu devleti hizmetine almıştır. Bizanslı bir devlet adamı olan ve sonra Anadolu Selçuklu Sultanlığı hizmetine giren Manuel Mavrozomes 1204 ve 1206 yılları arasında Bizans ile Anadolu Selçuklu sınırları arasında Lâdik (Denizli) merkezli bir tampon devletinin yöneticisi olmuştur. Anadolu Selçuklu bürokrasisinde ilginç bir şekilde *Melik* ve *Emîr* unvanları taşıyan tek gayri-müslimdir. Manuel Maurozomes 1206'da bu tampon bölge devletinin Anadolu Selçuklu sınırlarına katılmasından sonra başkent Konya'da Selçuklu devletine hizmet etmiştir. Ancak ailesinin Lâdik (Denizli) bölgesindeki mülkleri ve çıkarları nedeniyle yöreye bağlarını tamamen koparmamışlardır.

Manuel Maurozomes'in kesin ölüm tarihi bilinmese de Sinop Kalesi surları üzerindeki 1215 tarihli bir kitabeden "sahib-i mahruse-i Honas" olduğu öğrenilen Esedüddin Ayaz bin Abdullah Eş-Şihabî'nin yöreye atandığı anlaşılmaktadır. Esedüddin Ayaz'ın sadece Honaz'ın sahibi olarak anılması Lâdik'ten bahsedilmemesi Mavrozomes ailesi ve onların Lâdik(Denizli)'deki faaliyetleri ve hâkimiyetlerini akla getirmektedir. 1230'da Han-abad kervansarayını yaptırdığı bilenen Esedüddin Ayaz'ın da ne kadar daha bu görevde kaldığı bilinmemektedir.

Ancak bir süre sonra Denizli merkezli uç vilayetine Anadolu Selçuklu tarihinin büyük vezirleri Celaleddin Karatay ve Kemaleddin Rumtaş'ın kardeşi Seyfeddin Karasungur bin Abdullah yönetici olmuştur. Denizli'de birçok inşa faaliyetinin banisi olan Seyfeddin Karasungur 1253'te Akhan kervansarayını yaptırmıştır. Seyfeddin Karasungur ile çağdaş olan ve Denizli Türkmenlerinin Beyi olan Mehmed Bey'in de Mavrozomes ailesinin Müslüman olan bir üyesi olduğu tespit edilmiştir. Kendi adına çoğaltılan bir el yazması kitabın üzerinde adına Mehmed Bey el Ucî El Mavrezemî şeklinde rastlanan Mehmed Bey'in Manuel Maurozomes'in torunu olduğu düşünülmektedir. Mehmed Bey, 1260-1262 yılları arasında varlığını sürdürebilen ilk Türkmen Beyliğini yani Denizli Türkmen Beyliğini 1260 yılında kuran kişidir.

Anadolu Selçuklu bürokrasisinde böylesi yüksek bir konumu elde eden yerel bir ailenin faaliyetleri ve bağlantıları düşünüldüğünde ve Akhan'ın servis mekânlarının donanımı ve *Sultanhan* tipi kervansaraylarda rastlanan zengin ve özenli bezeme programı da hesaba katıldığında Akhan'ın bir *devlethane* işlevi görmesi gerekir. Yavuz'un belirttiği gibi Akhan'da suya ilişkin hamam, çeşme gibi servisler ve gerek resmi işler için gerekse önemli yöneticilerin barınması için gereken geniş ve ferah mekânların varlığı bir devlethane işlevinin rahatça

yürütülmesi için yeterlidir.⁷⁷

Ayrıca bu dönemin tarihi arka planı da Akhan'ın işlevine dair bazı ipuçları vermektedir. Sultan II. İzzeddin Keykavus 1246 yılında önde gelen emirlerin desteğiyle tahta çıkmıştır. Annesi Konya'nın Rumlarından Berduliye Hatun idi ve Hıristiyan kökenli dayılarının etkisinde kalmaktadır.⁷⁸ Daha sonra devletin önde gelen emirleri arasında bir iktidar mücadelesi ortaya çıkmıştır. Özellikle diğer şehzade Kılıçarslan'ın Moğolların da desteğini alarak saltanat mücadelesine girişmesi büyük çalkantılara neden olmuştur. Vezir Celaleddin Karatay'ın araya girmesiyle 1249 yılında üç kardeşin sultanlığı şeklinde bir geçici çözüm bulunmuştur.⁷⁹ 1254 yılında Celaleddin Karatay'ın ölümü ile taht kavgaları tekrar başlamıştır. Kayseri'ye kaçarak saltanatını ilan eden Kılıçarslan yaptığı mücadeleyi kaybedip Borgulu kalesine hapsedilmiştir.⁸⁰ Bu durum Moğolların Baycu komutasında Anadolu'yu ikinci kez istilasıyla sonuçlanmıştır. 1257 yılında Konya'dan Antalya'ya oradan Denizli üzerinde de Nikea (İznik) İmparatorluğuna kaçarak sığınmıştır.⁸¹ Moğol hükümdarı Hülagu'nun Bağdat üzerine yapacağı sefer için çağrılan Baycu'nun Anadolu'dan ayrılmasıyla Nikea İmparatoruyla anlaşma yapan Sultan II. İzzeddin Keykavus 3000 Frank askeriyle Konya'ya dönerek tahtı yeniden ele geçirmiştir. Ancak Nikea İmparatorundan aldığı yardımın karşılığı olarak Ladik ve Honaz'ı Nikea İmparatorluğuna terk etmiştir.⁸²

Moğol nüfuzu altındaki Anadolu Selçuklu tahtı Mengü Han'ın yarlığına uyularak Hülagu tarafından iki kardeş olan II. İzzeddin Keykavus ve IV. Kılıç Arslan Rükneddin arasında paylaştırılmıştır.⁸³ II. İzzeddin Keykavus'a batı bölgelerin yönetimi bırakılmıştır⁸⁴ ve 1262 yılında ülkesini terk edip Konstantinopolis'e sığınana kadar bu bölgeleri yönetmiştir.⁸⁵ Moğollar ile iyi ilişkileri olmayan II. İzzeddin Keykavus'un Moğol etkisinden nispeten uzak olan Denizli bölgesinde Akhan'ı kendisine bir devlethane veya saray niteliğinde bir *Sultanhan* olarak yaptırmış olmalıdır. Denizli'nin bu dönemde batı uç vilayetinin merkezi olduğu ve Nikea (İznik) İmparatorluğu ile yapılan barış dönemi (1212-1261) düşünülürse bu işlevin uygulanma olasılığı çok yüksektir. II. İzzeddin Keykavus'un Nikea (İznik) İmparatorluğu ile iyi ilişkiler içinde olduğu ve Moğollar karşı mücadelesinde ve kardeşleriyle yaptığı taht mücadelesinde

---

⁷⁷ Yavuz, 2007, 141.

⁷⁸ Turan, 2014, 477.

⁷⁹ Turan, 2014, 477-491.

⁸⁰ Turan, 2014, 491-496.

⁸¹ Turan, 2014, 497-501.

⁸² Turan, 2014, 501-505.

⁸³ Turan, 2014, 509.

⁸⁴ Aksarayi, 2000, 46.

⁸⁵ Aksarayi, 2000, 53.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

yaşadığı zor durumlarda Nikea (İznik) İmparatorluğuna sığınmış ve destek almıştır. Bu durum Moğol tehdidi altındaki II. İzzeddin Keykavus'u ülkesinin en güvenilir noktası olan Denizli'de bir "sultanhanı" yani Akhan'ı inşa ettirmesine neden olmuş olmalıdır. Ancak Nikea (İznik) İmparatorluğuyla yaptığı bir anlaşma sonucunda 1257 yılında Lâdik'i Bizanslılara bırakması, Sultan'ın en büyük destekçilerinden olan ve Mehmet Bey'in önderliğindeki Denizli Türkmenleriyle arasının açılmasına neden olmuştur. Türkmenlerin hâkimiyeti ve gücü sayesinde Bizans kuvvetleri yörede uzun süre varlık gösteremeyip çekilmek zorunda kalmıştır.⁸⁶ Ancak Mehmet Bey önderliğindeki Denizli Türkmenleri Sultan II. İzzeddin Keykavus'a karşı bağımsızlık mücadelesine girmekten çekinmemiştir.⁸⁷ Hatta İlhanlı hükümdarı Hülagu'dan yarlık ve hükümranlık alametleri gönderilmiş ancak Moğollara tam itaat edilmemesinin sonucu 1262'de Denizli halkı büyük bir Moğol ordusu tarafından katledilerek cezalandırılmış; Mehmet Bey ise idam edilmiştir.⁸⁸

Sonuç olarak, Denizli bölgesinin coğrafi ve jeostratejik önemi bu bölgenin ticarî ve siyasî faaliyetlerinin karakterini de belirlemiştir. Anadolu Selçuklu bürokrasisinde önemli bir yere sahip olan üyeleri ile Mavrozomes ailesinin Denizli bölgesiyle oluşan güçlü bağları ve bu aile üyelerinin bu bölgedeki önemli faaliyetleri görülmüştür. Orta ve Doğu Anadolu'daki yoğun Moğol baskısı ve tehdidi, uç bölgesinde bulunan Akhan'ın devlethane işlevi görmesiyle sonuçlanmıştır. Ekonomik kaynakların sınırlılığı nedeniyle oldukça mütevazı boyutlarda inşa edilen Akhan'ın gerek servis mekânları gerekse süsleme programı "sultanhanı" özelliği gösteren bir kervansaray olarak tanımlamayı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA:

Akalın, Ş. (1989). Karatay Han'ın Çeşme Eyvanını Kuşatan Hayvan Figürleri İle İlgili Bazı Yorumlar. Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi 5: 54-61.

Aksarayi, K.M. (2000) Müsâmeretü'l-Ahbar. çev. M. Öztürk, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Altun, A. (2002). Türkiye Selçuklu Mimarlığı. Türkler. ed. H.C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, c. 7: 820-827.

Ayönü, Y. (2007). Batı Anadolu'da Bizanslı Yerel Hâkimlerin Bağımsızlık Hareketleri (XII. Yüzyılın Sonları ve

---

⁸⁶ Turan, 2014, 504.

⁸⁷ Aksarayi, 2000, 50.

⁸⁸ Turan, 2014, 532-536. Aksarayi, 2000, 53.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

XIII. Yüzyılın Başlarında), *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 42, 141-154.

Barnes, H. ve Whittow M. (1998). The Survey of Medieval Castles of Anatolia (1992-1996): the Meander Region. *Ancient Anatolia*. ed. R. Matthews, London: British Institute of Archaeology at Ankara, 347-358.

Bayhan, A.A. (2007). Akhan (Goncalı Han). *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*. ed. H. Acun, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, s. 287-303.

Bayram, M. (2002). Türkiye Selçukluları Uç Beyi Denizlili Mehmet Bey. *Türkler*. ed. H.C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, c. 6, 294-298.

Bektaş, C. (1999). *Selçuklu Kervansarayları Korumaları Üzerine Bir Öneri*. İstanbul: YEM Yayınları.

Beyazıt, M. (2017). *Denizli’de Anadolu Selçuklu Kervansarayları*. Denizli: Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Dursun, Ş. (2017). Denizli Ak Han’ın Taç Kapısına İlişkin Bazı Gözlemler. VIII. Türk Sanatı, Tarihi ve Folklorü Kongresi / Sanat Etkinlikleri, Konya: Anka Basım Yay. 149-158.

Erdmann, K. (1961). *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts*. Vol: I, Berlin: Verlag Gebr. Mann.

İbn Bibi. (1996). *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name)*. çev. M. Öztürk, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kazhdan, A.P. (1991). Maurozomes. in: *The Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 2, New York / Oxford, 1319-1320.

Korobeinikov, D. (2016). The Formation of the Turkish Principalities in the Boundary Zone: From the Emirate of Denizli to the Beylik of Mentеше (1256-1302). *Menteşeoğulları Tarihi* ed. A Çevik ve M. Keçiş, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 65-76.

Kutlu, M. (2009). *The Seljuk Caravanserais in the Vicinity of Denizli: Han-abad (Çardakhan) and Akhan*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi.

Métivier, S. (2009). Les Maurozômai, Byzance et le sultanat de Rûm. Note sur le sceau de Jean Comnène Maurozômès, *Revue des Études Byzantines* 67, 2009, 197-207.

Métivier, S. (2012). Byzantium in question in 13th-century Seljuk Anatolia. *Liquid & Multiple: Individuals &*

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Identities in the Thirteenth-Century Aegean, ed. G. Saint-Guillain ve D. Stathakopoulos, Paris (Travaux et mémoires. Monographies 35), 235-258

Mocan, İ. A. (1972). The Akhan Caravanserai in Denizli. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.

Öney, G. (1988). Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Öney, G. (1993). Anadolu Selçuklu Mimarisinde Avcı Kuşlar, Tek ve Çift Başlı Kartal. Malazgirt Armağanı. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 139-172.

Önkal, H. (1996). Anadolu Selçuklu Türbeleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Peacock, A.C.S. (2014) The Seljuk Sultanate of Rûm and the Turkmen of the Byzantine frontier, 1206–1279 *Al-Masaq: Journal of the Medieval Mediterranean*, 26:3, 267-287.

Redford, S. (2010). Mavrozomês in Konya. 1. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler, ed. A. Ödekan, E. Akyürek ve N. Necipoğlu, İstanbul, 48-50.

Şahin, M. K. (2002). Denizli/Pamukkale (Hierapolis) Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Yazıtlar. VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu Bildiriler. ed. M. Denктаş, Y. Özbek ve A. Arslan, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası, 679-694.

Tuncer, O.C. (2006). Kervan Yolları. Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı I. ed. A.Y. Ocak, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 419-434.

Turan, O. (1948). Celaleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri. Belleten 45: 17-171.

Turan, O. (2014). Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. H. (1929). Afyon Karahisar, Sandıklı, Bolvadin, Çay, İsaklı, Manisa, Birgi, Muğla, Milas, Peçin, Denizli, Isparta, Atabey ve Egirdir'deki Kitabeler ve Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanç, Hamit Oğulları Hakkında Malumat, İstanbul: Devlet Matbaası.

Ülkütaşır, M.Ş. (1949). Sinop'ta Selçukiler Zamanına Ait Tarihi Eserler. Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi, V, 112-151.

Witteck, P. (1935). L'építaphe d'un Comnénea a Konia. Byzantion 10: 505-515.

Witteck, P. (1937). Encore L'építaphe d'un Comnénea a Konia. Byzantion: 12: 207-211.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ TARİH BÖLÜMÜ
I. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ VE TARİHİ SEMPOZYUMU 19-20-21 NİSAN 2018 BİLDİRİ
KİTABI

Yaltkaya, M.Ş. (2000). Baypars Tarihi. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yavuz, A.T. (1995). Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansaraylarının Tipolojisi. IV. Milli Selçuklu ve Kültür Medeniyeti Semineri Bildirileri, Konya: Selçuk Üniversitesi, Selçuklu Araştırmaları Merkezi, 183-195.

Yavuz, A.T. (2007). Akhan Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler 2. ed. A. Özçelik, M.Y. Ertaş, Y. Kılıç, Y. Avcı, S. İnan ve S. Parlaz, Isparta: Fakülte Kitabevi, 131-144.

Yıldız, S. (2011). Manuel Komnenos Mavrozomes and His Descendants at the Seljuk Court: the Formation of a Christian Seljuk-Komnenian Elite Crossroads between Latin Europe and the Near East: Corollaries of the Frankish Presence in the Eastern Mediterranean (12th – 14th centuries) ed. Stefan Leder, Würzburg: Ergon-Verlag GmbH, Orient-Institut Istanbul, 55-77.

Yılmaz, L. (2002). Antalya (16. Yüzyılın Sonuna Kadar), Ankara: Türk Tarih Kurumu.